

Občanský zákoník - Komentář - Svazek I

eFocus

Nejdůležitější očekávanou změnu našeho právního řádu, rekonstrukci soukromého práva provedenou zákonem č. [89/2012](#) Sb., občanským zákoníkem, komplexně vykládá komentář kolektivu autorů pod vedením prof. JUDr. Jiřího Švestky, prof. JUDr. Jana Dvořáka a prof. JUDr. Josefa Fialy.

Výběr z komentáře věnovaný prekluzi - § 654

Autorem této části komentáře je JUDr. Karel Svoboda, Ph.D.

Oddíl 2 Prekluze

§ 654 (Pravidla prekluze)

(1) Nebylo-li právo vykonáno ve stanovené lhůtě, zanikne jen v případech stanovených zákonem výslovně. K zániku práva soud přihledne, i když to dlužník nenamítne.

(2) Ustanovení tohoto zákona o běhu promlčecí lhůty platí obdobně i pro prekluzivní lhůtu.

Z důvodové zprávy (k § 654):

Za úpravu promlčení se navrhuje zařadit základní ustanovení o prekluzi. Občanský zákoník z r. 1964 institut prekluze využíval poměrně často, což vyplývalo z logiky jeho původní úpravy, která chápala soukromníka především jako spotřebitele zboží a služeb produkovaných socialistickým sektorem a na první místo vlastní hodnotové soustavy stavěla ochranu socialistického vlastnictví. Této myšlenkové konstrukci odpovídal i zájem státu chránit socialistický sektor ustanoveními, podle nichž soukromá práva majetkové povahy zanikají, nejsou-li uplatněna včas.

Toto pojetí se zamýšlí opustit. Osnova však neodchází od institutu prekluze absolutně a pro odůvodněné případy jej zamýšlí zachovat. Proto se navrhuje převzít obecné ustanovení § 583 platného občanského zákoníku vystihujícího právní povahu prekluze.

Související ustanovení:

§ 3 odst. 1, § 80, § 136 až 137, § 573, § 609 až 653

Související předpisy:

§ 18a zák. č. [300/2008](#) Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

Z literatury:

1. Bičovský, Holub: *Občanský zákoník: poznámkové vydání s judikaturou*, 1995, s. 85. – 2. Češka a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. I. sv.*, 1987. – 3. Fiala, Kindl a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*, 2009, s. 323 a násl. – 4. Holub a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. 1. sv.*, 2002, s. 215 a násl. – 5. Rouček, Sedláček: *Komentář*, 1935. – 6. Steiner: *Základní otázky občanského práva procesního*, 1981, s. 201. – 7. Svoboda: *Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze*, 2012. – 8. Švestka, Češka, Chyský: *Promlčení a prekluze v čs. právním řádu*, 1967. – 9. Švestka, Dvořák a kol.: *Občanské právo hmotné 1*, 2009. – 10. Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. I. a II. sv.*, 2009, s. 528 a násl. – 11. Vaške: *Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v*

soukromém právu, 2006. – 12. Eliáš: K některým otázkám promlčení v soukromém právu. *OR*, 2011, č. 9. – 13. Halouzka: Několik poznámek k problematice žaloby v poměru k právu hmotnému a procesnímu. *Pk*, 1974, č. 12. – 14. Handlar: Promlčení práv, jejichž splatnost nastává na výzvu věřitele. *PrRo*, 2011, č. 19. – 15. Švestka: Základní teoretické otázky promlčení v občanském zákoníku ČSSR. *Pk*, 1965, č. 8.

Přehled výkladu:

- I. Podstata prekluze (1 a 2)
- II. Uplatnění prekludujícího práva (3 až 5)
- III. Odlišení prekluze a promlčení (6 až 8)
- IV. Obdobné využití ustanovení o promlčení (9 až 12)
- V. Specifika krátkých a objektivních prekluzivních lhůt (13 až 15)

I. Podstata prekluze

1. Uplynutím prekluzivní lhůty právo zaniká. Zánik práva prekluzí je důsledkem dvou právních skutečností, jimiž jsou jednak uplynutí času (tj. propadné neboli prekluzivní lhůty), jednak nečinnost oprávněného, jež spočívá v neuplatnění práva.

2. K zániku práva uplynutím prekluzivní lhůty dochází přímo ze zákona. Proto soud k jejímu uplynutí přihlídně **z úřední povinnosti**, aniž by se povinný musel prekluze dovolat. To však neznamená, že soud sám vyhledává a prokazuje skutkové okolnosti, které vedou k závěru o prekluzi. Tyto skutečnosti tvrdí a prokazuje účastník, jemuž je prekluze k prospěchu. Není podstatné, z jakého důvodu oprávněný prekludující právo včas neuplatnil. Proto je vyloučeno, aby oprávněný argumentoval tím, že k zániku jeho práva došlo „v rozporu s **dobrými mravy**“ (§ 1 odst. 2). Uplynutí doby vedoucí k prekluzi je právní událostí, která není závislá na konání nebo nekonání dotčených subjektů. Nicméně je pravda, že jak u promlčení, tak u prekluze dochází k situacím, kdy uplynutí lhůty, po níž je právo zeslabeno (zaniká), má pro oprávněného velmi příkré následky, aniž by oprávněný marné uplynutí lhůty zavinil. Soudy tuto příkrost prekluze za určitých okolností kompenzují výkladem (viz níže).

II. Uplatnění prekludujícího práva

3. Právní předpis stanoví, jakým způsobem a u koho má být právo uplatněno (návrhem u soudu, právním jednáním vůči dlužníkovi apod.). Zůstává nevyjasněno, jak se zachovat v případě, kdy **zákon mlčí o tom, vůči komu má k uplatnění dojít**. Za přiměřený lze pokládat závěr, že v případech, kdy je závazek, jenž prekluduje, k okamžiku svého vzniku zřejmý (např. povinnost zaplatit konkrétní částku), je třeba jej v případě mlčení zákona uplatnit u soudu. Pokud ovšem závazek do jisté míry spočívá na vůli věřitele (např. má právo volby z vícero možných nároků, které zákon staví na roveň), je třeba nárok uplatnit vůči dlužníkovi. Teprve takovým jednáním se požadavek stává určitým vůči subjektu, který jej má plnit.

4. Uplatnění práva je jednostranným hmotněprávním jednáním. Proto je třeba, aby **projev jednání došel do dispozice dlužníka** před uplynutím prekluzivní lhůty (§ 570 odst. 2). Nestačí pouhé odeslání projevu před uplynutím prekluzivní lhůty. Přitom se má za to, že zásilka odeslaná využitím provozovatele poštovních služeb došla třetí pracovní den po odeslání (§ 573). Fyzické osobě se doručuje do bydliště ve smyslu § 80, právnické osobě do jejího sídla dle § 136 až 137. Uplatnění práva lze uskutečnit za splnění podmínek § 18a zákona č. [300/2008](#) Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, i prostřednictvím datové schránky fyzické nebo právnické osoby. Jak fyzická, tak právnická osoba mají povinnost dbát svého bydliště, jinak nemohou oponovat, že projev uplatnění práva nedošel do jejich dispozice.

5. Jestliže se prekludující majetkové právo uplatňuje u povinné osoby, a nikoli u soudu, běží od doby řádného uplatnění práva v prekluzivní lhůtě **nová**, tentokrát již **promlčecí lhůta**, kterou má oprávněný k dispozici k tomu, aby případně podal žalobu u soudu.

III. Odlišení prekluze a promlčení

6. Před účinností občanského zákoníku nepanovala jednota, na základě jakých kritérií lze rozeznat prekluzi od promlčení. Část soudní praxe připouštěla, že k prekluzi dochází nejen tam, kde zákon výslovně sděluje, že uplynutím lhůty dochází k zániku oprávnění, ale i v případech, kdy zánik práva uplynutím lhůty lze dovodit z povahy konkrétního ustanovení (NS 2 Cdon 316/96). Naproti tomu v komentářové literatuře se objevil názor, že lhůta pro uplatnění práva musí být v zákoně výslovně charakterizována jako propadná (např. tím, že dané ustanovení sděluje, že po této lhůtě právo zaniká); jinak jde o lhůtu promlčecí. Občanský zákoník problém řeší tak, že podle jeho výslovné dikce **k prekluzi** (k zániku) práva dochází jen **v případech výslovně stanovených zákonem** (§ 654 odst. 1). Tak např. § 2165 odst. 1 deklaruje, že kupující je oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u spotřebního zboží v době dvaceti čtyř měsíců od převzetí; protože se v něm neuvádí, že by zmíněné právo mělo marným uplynutím této lhůty zaniknout, lze s přihlédnutím k § 654 odst. 1 uzavřít, že právo z odpovědnosti za vady se podle občanského zákoníku uplynutím lhůty promlčuje, avšak nezaniká (neprekluduje).

7. Přesto však lze pochybovat o nepřekročitelné formulaci § 654 odst. 1, podle něhož nestanoví-li zákon výslovně, právo se uplynutím doby promlčí, avšak neprekluduje. Podle § 1931 bylo-li ujednáno **plnění ve splátkách** s tím, že dlužník o právo na splátky přichází, pokud řádně a včas některou ze splátek nezaplatí, může věřitel uplatnit oprávnění na zaplacení celého zbytku plnění jen do doby splatnosti nejbližší splátky. Pokud by se s odkazem na § 654 odst. 1 tvrdilo, že právo žádat naráz zaplacení celého zbytku dluhu nezaniká (neprekluduje), ale „jen“ se promlčuje, zcela zjevně by nebyl respektován propadný smysl věřitelova práva dle § 1931. Lze zastávat názor, že zejména v případě právních norem, které byly přijaty před účinností občanského zákoníku, je třeba otázku, zda uplynutím zákonné lhůty dojde k promlčení nebo k prekluzi práva, řešit s ohledem na logické a systematické vyznění daného ustanovení. Nelze se tedy plně spolehnout na to, že v případě mlčení zákona je třeba dospět k bezvýjimečnému závěru, že právo se uplynutím lhůty promlčelo, avšak nezaniklo.

8. Prekluzivní lhůta má obvykle objektivní, na vůli účastníků právního vztahu nezávislý charakter. Samotné ukončení běhu prekluzivní doby má povahu právní události, která spočívá v zániku práva uplynutím doby. Nicméně **některé prekluzivní lhůty nemají takto čistě objektivní charakter**. Jsou totiž navázány na další právní skutečnost, která není na právním konání některého z účastníků nezávislá. Příkladem čisté (zcela nezávislé) prekluzivní lhůty je např. zánik práva zaměstnance domáhat se u soudu určení, že s ním zaměstnavatel neplatně rozvázal pracovní poměr, nepodá-li žalobu do dvou měsíců ode dne, kdy měl pracovní poměr na základě neplatného jednání zaměstnavatele skončit (§ 71 zák. práce). Příkladem hybridní, tedy nikoli zcela objektivní prekluzivní doby je právo zaměstnance okamžitě zrušit pracovní poměr do dvou měsíců ode dne, kdy se o důvodu k okamžitému zrušení dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy tento důvod vznikl. – Tento typ prekluze neodvisí jen od běhu času, ale reálně i od vnitřního vztahu oprávněného k právní skutečnosti, která zakládá prekludující právo. Tím prekluzivní lhůta získává subjektivní složku a tím se do jisté míry přibližuje konstrukci promlčení práv z odpovědnosti za škodu.

IV. Obdobné využití ustanovení o promlčení

9. Ustanovení § 654 odst. 2 ustavuje nové výslovné pravidlo, že normy upravující běh (nikoli však počátek) promlčecí lhůty platí „obdobně“ i pro prekluzivní lhůtu. **Výraz „obdobně“** – na rozdíl od výrazu „přiměřeně“ – nedává soudům dostatek prostoru, aby zohledňovaly, proč v konkrétní zákonné

normě byla ustavena nikoli promlčecí, ale prekluzivní lhůta. Proto se veškerá ustanovení týkající se běhu a stavení promlčecí lhůty využijí i pro stavení a běh prekluzivní lhůty, pouze s tím rozdílem, že prekluzí právo zcela zaniká a soud k němu přihlíží z úřední povinnosti, promlčené právo se jen zeslabuje (§ 609, 610).

10. Dosavadní judikatura uzavírá, že prekluzivní lhůta počíná i běží bez ohledu na to, že **nositel práva není plně svéprávný**. A to dokonce i tehdy, když není zastoupen zákonným zástupcem nebo opatrovníkem (NS 3 Cdon 327/96). Tento závěr však již neobstojí, neboť z § 654 odst. 2 vyplývá, že na běh prekluzivní lhůty se obdobně využijí zákonná ustanovení upravující běh promlčecí lhůty. S odkazem na § 645 lze uzavřít, že již započatá prekluzivní lhůta týkající se práv a povinností osob, které mají mít zákonného zástupce nebo opatrovníka, neskončí dříve, než uplyne jeden rok po odpadnutí překážky jejího běhu (tedy nabytí svéprávnosti, případně ustavení zákonného zástupce nebo opatrovníka). Pro samotný počátek běhu prekluzivní lhůty však není rozhodující, že nesvéprávný nemá zákonného zástupce ani opatrovníka. K „obdobnému“ využití norem upravujících promlčení (§ 654 odst. 2) totiž dochází jen ve vztahu k „běhu“ prekluzivní lhůty, a nikoli k jejímu počátku.

11. Dosavadní jurisprudence se kloní k závěru, že zákonný účinek prekluze nelze zvrátit právním jednáním účastníků, jichž se prekludující právo týká (např. **uznáním závazku**). Presentovaný náhled lze odůvodnit i při současné úpravě, neboť zánik práva uplynutím času je podle důvodové zprávy institutem, kterým se zcela výjimečně projevuje naléhavá potřeba přesahující zájem účastníků daného právního poměru na tom, aby právo uplynutím zákonné lhůty zaniklo, a to bez ohledu na právní jednání zaniteresovaných osob. Nicméně při využití § 654 odst. 2 lze argumentovat i opačně s tím, že pro běh prekluzivní lhůty se „obdobně“ uplatní i § 639, který připouští, aby dlužník uskutečnil právní jednání (uznání závazku), které vede k běhu nové, desetileté, lhůty k řádnému uplatnění závazku. Připustí-li se, že běh prekluzivní lhůty může být ovlivněn jednáním účastníků, nelze než konstatovat, že dlužník (ať už sám, nebo po dohodě s věřitelem) může navodit běh zcela nové, desetileté prekluzivní lhůty, a to úkonem, který je obdobou uznání závazku.

12. Ustanovení o promlčecí lhůtě se v případě prekluzivních lhůt neuplatní, stanoví-li zákon výslovně jinak. Například **oprávněný držitel** o svá práva z držby přichází, pokud žalobu na ochranu držby podá po uplynutí šesti týdnů ode dne, kdy se dozvěděl o svém právu a o osobě, která držbu ohrožuje nebo ruší, nejdéle však do jednoho roku ode dne, kdy žalobce mohl své právo uplatnit poprvé (§ 1008 odst. 1).

V. Specifika krátkých a objektivních prekluzivních lhůt

13. Prekluzí právo zaniká, aniž by se poškozený mohl bránit tím, že zánik práva je v daném případě nespravedlivý. Nemravnosti následku uplynutí lhůty se lze podle soudní praxe dovolat jen u promlčení. Přesto některé judikatorní závěry hledají cestu, jak zabránit příliš příkrému následku plynutí prekluzivní lhůty výkladem.

14. I když prekluze práva je konstruována tak, že počátek není dán čistě objektivně (počíná až v době, kdy se oprávněný dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá), není vždy v možnostech poškozeného, aby se sám svého práva ve velmi krátké (např. patnáctidenní) prekluzivní lhůtě dovolal. Proto soudní praxe nad rámec zákona připustila rozšíření **okruhu osob, které mohou prekludující právo na plnění uplatnit**, s tím, že toto právo má nejen poškozený, ale i osoba, která měla věc v době poškození ve své dispozici. Zároveň soudní praxe sděluje, že k uplatnění práva na náhradu škody v případě velmi krátkých prekluzivních lhůt postačí, je-li tento nárok uplatněn u osoby, která přímo na místě hájí zájmy odpovědného subjektu, pokud ten, kdo nárok uplatňuje, nemohl vědět, že k přijetí uplatnění takového nároku byl organizací určen někdo jiný. Výše zmíněná argumentace v obecné rovině neztrácí na významu, přestože byla soudy využívána především v

souvislosti s mimořádně přísnou prekluzivní lhůtou týkající se odpovědnosti za škodu na věcech vnesených nebo odložených a protože podle nynějších § 2945 odst. 2 a § 2949 odst. 1 se již nejedná o prekluzivní, ale o promlčecí lhůty.

15. Soudní praxe tedy do jisté míry naznačuje, že navzdory výslovnému textu zákona žádná prekluzivní doba nemůže být absolutně objektivní a nenávratně propadnou lhůtou. Je tomu tak proto, že každý právní následek by měl být přiměřený celkovému kontextu předchozích právních vztahů. Vznikne-li **křiklavý, resp. hrubý nepoměr**, je třeba normu interpretovat tak, aby disproporce mezi kontextem situace a zákonným následkem právní události byla co nejmenší. A to i tehdy, když ke změně vzájemných práv a povinností má dojít výhradně na základě právní události, jako je uplynutí doby.

Z judikatury:

1. Bylo-li u provozovatele garáže v hmotněprávní lhůtě (§ 463 obč. zák.) uplatněno **právo na náhradu škody** způsobené **na** konkrétním **voze** tam oprávněně umístěném, právo nezaniká bez zřetele k tomu, zda je uplatnil vlastním jménem jeho majitel, jemuž vznikla škoda, nebo ten, kdo smlouvu s provozovatelem uzavřel a vůz tam umístil. **(NS 25 Cdo 863/2003, Rc 42/05 - využitelnost judikátu viz bod VI. výkladu)**

2. K uplatnění práva na **náhradu škody na odložených věcech** (§ 436 obč. zák.) postačí, je-li tento nárok uplatněn např. u vedoucího provozovny nebo u pracovníka této provozovny, pokud ten kdo nárok uplatňuje, nemohl vědět, že k přijetí uplatnění takového nároku byl organizací určen někdo jiný. **(NS 1 Cz 70/82, Rc 8/85)**

3. Jestliže žalobce včas uplatnil své právo na soudní ochranu dle § 15 zákona č. [83/1990](#) Sb., a to **žalobou požadující zrušení rozhodnutí** orgánu občanského sdružení, pak skutečnost, že v průběhu řízení změnil formulaci žalobního petitu tak, že se domáhal, že rozhodnutí není v souladu se zákonem, nic nemění na tom, že právo bylo z hlediska prekluzivní doby uplatněno včas. **(KS Hradec Králové 25 Co 453/2005)**

Občanský zákoník - Komentář - Svazek I

autor: Jiří Švestka, Jan Dvořák, Josef Fiala a kolektiv

nakladatelství Wolters Kluwer, 1/2014, 1.736 stran, 2.490 Kč

Knihu si můžete objednat >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [LEAGLE.ONE: Triangle Family Office #9: AI - nová infrastruktura světa, nebo přepálený příběh?](#)
- [Prémiový rezidenční komplex Bakers Court přináší na realitní trh komfortní bydlení s 5* službami](#)
- [Mgr. Helena Freyová, posiluje CEE Attorneys v oblasti M&A, Corporate Strategy & Technology](#)
- [Evropská unie rozšiřuje regulaci AI. Obsah generovaný nebo upravený umělou inteligencí musí](#)

být pro uživatele rozpoznatelný

- [LEAGLE.ONE: Triangle Family Office #8: Umění jako investice: mezi vášní a rizikem](#)
- [ATREUM a K2 LEGAL se spojují: vzniká silná kancelář pro stavebnictví, technologie a byznys](#)
- [LEAGLE.ONE: Triangle Family Office #7: Tam, kde vznikají unicorny – Jak přemýšlí venture capital](#)
- [Festival jako prestižní teambuilding](#)
- [Spojení Generali České a Právní ochrany D.A.S. přináší první výhodu: navýšení pojistného limitu na 5 milionů](#)
- [Ocenění Flamma získaly Ivana Janů, Jitka Chizzola, Ženy v právu a projekt Máš na to nadace Evy Pavlové](#)
- [Kultura jako prestižní benefit: Proč by právní firmy měly sázet na „inteligentní zážitky“? Rozhovor s JUDr. Martinou Jankovskou](#)